

Kennisbijeenkomst ERM / PIANOo / Rijksvastgoedbedrijf Gewijzigde Aanbestedingswet biedt monumentenzorg meer ruimte dan vaak gedacht

De sinds 1 juli 2016 van kracht zijnde wijzigingen aan de Aanbestedingswet 2012 biedt ook voor de monumentenzorg meer mogelijkheden voor een dialoog tussen de aanbesteder en de uitvoerder. Bewezen deskundigheid in de vorm van een certificaat kan zowel de opdrachtgever als de opdrachtnemer helpen.

Meer kansen dan belemmeringen, dat was de teneur tijdens de studiemiddag op 28 september jl.. Gelijk al bij de aftrap signaleerde dagvoorzitter Leo Endedijk, onder andere directeur van de Vereniging Hollandsche Molen, dat de conform Europese richtlijnen gewijzigde wetgeving voor de monumentensector mogelijkheden tot kwaliteitsborging biedt. Vaardigheden en ervaring met het restaureren mogen bij de uitvraag als eis meegewogen worden, en daar heeft een monument alle baat bij, stelde hij vast.

Dat beaamde Henk Wijnen van het expertisecentrum PIANOo. 'Maatschappelijke waarden vormen een belangrijk aangrijpingspunt', stelde hij. 'De gewijzigde wet biedt ruimte voor innovatie en kwaliteit, gelegenheid tot dialoog tussen aanbesteder en uitvoerder, geeft ruimte voor het meetellen van keurmerken bij een aanbesteding en heeft als nieuw gunningscriterium wensen ten aanzien van de levenscyclus (inclusief de kosten daarvan).' Wijnen lichtte toe dat termen als 'doelmatigheid' en het 'gericht zijn op maatschappelijke doelen', zijn afgeleid van de 'Europa 2020 strategie', die slimme, duurzame en inclusieve groei voorstaat.

De adviseur van PIANOo signaleerde dat de uiteindelijke keuze aan de inkoper is voorbehouden, en niet aan juristen. Daarbij, gaf hij aan, is er nieuw criterium aan de wet toegevoegd, toegevoegd voor de keuze tussen een concurrentiegerichte dialoog of de onderhandelingsprocedure, 'namelijk dat het onder meer ontwerp- of innovatieve oplossingen kan betreffen. Met andere woorden, niet de gehele opdracht hoeft ontworpen te worden, en de gehele opdracht hoeft niet innovatief te zijn.' Technische specificaties en Beste Prijs Kwaliteit Verhouding (de BPKV-criteria, die de EMVI opvolgen) mogen in alle opzichten en op elk stadium van de levenscyclus ook betrekking hebben van de in het kader van die overheidsopdracht te verrichten werken, leveringen of diensten. Daarbij tellen factoren die te maken hebben met a. het specifieke productieproces, het aanbieden of de verhandeling van deze werken, leveringen of diensten, of b. een specifiek proces voor een andere fase van hun levenscyclus, zelfs wanneer deze factoren geen deel uitmaken van hun materiële basis, eveneens mee.

Restauratie brede richtlijnen

Walter de Koning (Stichting ERM) ging vervolgens in op de wijze waarop kwaliteit binnen de monumentenzorg wordt omschreven. Bij het onderhouden en restaureren van monumenten staan zaken als het gebruik historische technieken, het respecteren van cultuurhistorische waarden (restauratie-ethiek), het voldoen aan wettelijke eisen, de inzet van de juiste kennis en ervaring en het borgen van afspraken (certificering) voorop. Daartoe zijn uitvoeringsrichtlijnen ontwikkeld die alle vaak voorkomende werkzaamheden omschrijven, zowel voor het gebouwde als voor het groene erfgoed. Gekozen is een uniforme indeling, het op gelijklopende wijze hanteren van begrippen en een onafhankelijk beheer van de gezamenlijk opgestelde richtlijnen. De uitvoeringsrichtlijnen bevatten de technische specificaties en tevens de voor monumentenzorg vereiste kennis en ervaring. De beoordelingsrichtlijnen zien vooral op de andere geschiktheidseisen. De splitsing tussen uitvoeringsrichtlijnen en beoordelingsrichtlijnen is doorgevoerd mede met het oog op het gebruik van de richtlijnen bij aanbestedingen. De richtlijnen worden restauratie breed toegepast gaf hij aan. 'Bijvoorbeeld binnen het onderwijs (verschillende ROC's) en andere erfgoedopleidingen, in het in ontwikkeling zijnde model-Restauratiebestek, binnen het overheidsbeleid - waar nogal eens een koppeling met verordening en subsidies wordt gelegd en door gemeentelijke toezichthouders bij het monumententoezicht.'

Ook Walter de Koning ging in op een van de nieuwe aspecten in de nu vigerende Aanbestedingswet; de levenscyclus. Hij gaf als voorbeeld het gebruik van riet voor het bedekken van een dak. 'In zoet water geteeld riet heeft een langere levensduur dan riet uit brak water. Er kan dus worden geëist dat alleen riet vanuit het juiste milieu wordt gebruikt. Ook kan geëist worden dat de handling van het riet zodanig plaatsvindt dat de levensduur van het riet op het rieten dak niet wordt beperkt.'

De verschillende soorten richtlijnen – voor advies en voor uitvoering – worden regelmatig geactualiseerd. Praktijkervaringen maken de richtlijnen steeds beter.

Social return

In de daaropvolgende discussie hield Henk Wijnen de deelnemers onder meer voor gebruik te maken van de marktkennis, relevante normen en richtlijnen toe te passen, en vakkennis en ervaring vast te leggen in geschiktheid- en technische eisen. 'Wordt een aanbesteding onderhands gegund, maak dan een lijst van kwalitatief goede en ervaren uitvoerder, bijvoorbeeld met behulp van certificaten.'

Een van de andere zaken die aan de orde kwam was het in de aanbesteding opnemen van de eis tot 'social return'. De eis tot participatie van hen die een zekere mate van afstand tot de arbeidsmarkt hebben, kan voor kleine uitvoerders en bijvoorbeeld architectenbureaus lastig te realiseren zijn. Er was veel discussie, onder meer over de wijze waarop een visie op een restauratie onder de Aanbestedingswet valt. 'Vervanging van 30 kilometer vangrail kan exact worden omschreven,' werd opgemerkt, 'maar hoe doe je dat met het ontwikkelen van een visie op de opgave?' Wijnen gaf aan dat de wet in die zin hierin voorziet, dat de te stellen eisen, dus ook aan een visie, veel ruimte bieden. Hij uitte meer zorg over de mogelijkheden die bijvoorbeeld gemeenten nog hebben om een goed eisenpakket te kunnen opstellen. 'Veel kennis is op ambtelijk niveau verdwenen'. Hij stimuleert daarom samenwerking tussen gemeenten en bepleit een gezamenlijk inkoopbureau.

Ook een op de consument gerichte dialoog passeerde de revue. Op vragen uit de zaal gaf Wijnen aan dat weliswaar niet alles in een dialoogvorm is te zetten, maar dat naast 80% eisen het mogelijk is 20% als dialoog te formuleren.

Henk Wijnen gaf aansluitend in een van de twee deelsessies de toehoorders nog een groot aantal tips en aanbevelingen mee. Daaronder 'koppel criteria aan beleidsdoelen, en denk aan de transactiekosten wanneer gewerkt wordt met de Beste Prijs Kwaliteit Verhouding criteria.

Op de website van PIANOo, meldde hij, staan meer dan dertig praktische suggesties.

Pilots met richtlijnen

In de andere deelsessie presenteerde Marc van Roosmalen (Rijksvastgoedbedrijf) de resultaten van een van de pilots die het RVB houdt om te onderzoeken of het toepassen van ERM-uitvoeringsrichtlijnen op onderhoud of restaureren van monumenten toegevoegde waarde heeft voor de participerende partijen.

Bij de restauratie van de tuinmuur van Park Sorghvliet heeft een meervoudige, onderhandse aanbesteding plaatsgevonden, onder aanvankelijk vier aannemers. Basis was de EMVI (Economisch Meest Voordelige Inschrijving) met als eis het volgen van de relevante ERM-uitvoeringsrichtlijnen. Vakmanschap is een belangrijk onderdeel van de EMVI. De gecertificeerde aannemers (één viel al snel af) werd gevraagd een proefstuk op te zetten met als onderdelen uithakken, inboeten, voegen en het vervangen een stuk Ezelsrug. Daarvoor kregen zij een onkostenvergoeding. Na het zetten van de proefstukken gaven de aannemers hun prijs af. Doordat de aannemer een proefvlak moest opzetten voor prijsvorming, kregen zij meer gevoel bij de gevraagde restauratie, beter inzicht in de bouwlocatie, in de monumentale status van het bouwwerk en de technische aspecten van het materiaal waarmee gewerkt moet worden. Van Roosmalen stelde dat dit de aannemer meer zicht gaf op mogelijk risico's, die daardoor beter geprijsd konden worden. Dat resulteerde in een betere aanbieding.

Hij constateerde dat de kwaliteit van het eindproduct dankzij de uitvoeringsrichtlijnen en het proefstuk vroegtijdig bepaald en geborgd konden worden, waardoor de uiteindelijke kwaliteit bij oplevering als zeer hoog is gewaardeerd. 'Door het toepassen van de ERM uitvoeringsrichtlijnen was er geen discussie over de restauratiekwaliteit.' De beoordeling van de aanbiedingen werd gedaan door de RVB en de RCE samen.

Van Roosmalen gaf aan dat het toepassen van de richtlijnen niet kostenverhogend heeft gewerkt, maar heeft geleid tot een betere prijs-kwaliteitverhouding. Evenmin was er sprake van tijdsoverschrijding. Verder was de controle door de aannemer op een nieuwe manier uitgewerkt: de ene ploeg gaf feedback op de werkzaamheden van de andere ploeg en omgekeerd. Na een korte periode wenen bleek dit uitstekend te werken. Verheugd merkte hij op 'dat de medewerkers van de aannemer de kwaliteitseisen niet alleen voor hun eigen vakgebied hebben geïnterpreteerd, maar voor het hele bouwproces (hakken, metselen voegen). Er was sprake van een soepel lopend project,' aldus Van Roosmalen.

Discussie

In de afsluitende plenaire discussie draaide het vooral om de (kennis)kwaliteit van de opdrachtgever. Deze loopt logischerwijze bijna altijd achter op die van de marktpartijen, werd onder meer gesteld. Dat betekent dat enerzijds de opdrachtgever aangezet moet worden tot het doen van marktonderzoek om de eigen kennis op te krikken, anderzijds legt dit ook een verantwoordelijkheid bij de opdracht nemende bedrijven. Zeker bedrijven die voor langere tijd aan een opdrachtgever zijn verbonden, hebben de plicht zich te dwingen buiten de gebaande paden te begeven, en regelmatig te zoeken naar alternatieve productiewijzen en materialen.

Daarnaast werd uitvoerig stilgestaan bij de eisen aan certificering; geldt dat voor de hele bouwketen of alleen voor de hoofdaannemer? Voor de hand ligt dat wanneer de hoofdaannemer gecertificeerd is of werkt met uitvoeringsrichtlijnen, hij diezelfde kwaliteitseisen stelt aan zijn onderaannemers, werd vastgesteld. 'Als dat kan,' werd in de zaal opgemerkt. 'Soms komen er nieuwe opgaven die nog niet kunnen worden gerelateerd aan een bestaand certificaat'. PIANOo en ERM kondigden aan dat op de PIANOo-website ook voor monumentenzorg een marktdossier zal worden opgenomen.

De deelnemers konden kennisnemen van een door ERM, PIANOo en het RVB gezamenlijk geproduceerde brochure *Aanbesteden bij monumentenzorg*. Deze is nog niet beschikbaar op de website omdat er binnenkort een update komt. De presentaties van deze middag zijn wel als PDF op de verschillende websites beschikbaar.